

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

Çukurova University

Journal of Faculty of Divinity

Cilt 8

Sayı 2

Temmuz-Aralık 2008

Kuşeyrî'nin “Luma' fi'l-İtikâd” Adlı Akâid Risalesinin

Çeviri ve Değerlendirilmesi

Dr. İsmail ŞIK*

Atıf / ©- Şık, İ. (2008). Kuşeyrî'nin “Luma' fi'l-İtikâd” Adlı Akâid Risalesinin Çeviri ve Değerlendirilmesi, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2), 205-214.

Özet- *Kuşeyrî, Eş'ari kelam anlayışını benimsemiş ve bu ekolün harareti bir savunucusu olmuştur. Tasavvuf geleneğinin Ehl-i Sünnet çizgisine bağlı olarak sistemleşmesine önemli katkıları olan Kuşeyrî hem bir Sufî olarak tasavvuf hakkında detaylı bilgi ve görüşler sunduğu gibi hem de Ehl-i Sünnet kelam ekollerinden Eş'arilik hakkında yaptığı çalışmalarla bu mezhebin görüş ve düşüncelerinin bilinmesine ve yayılmasına olumlu yönde katkı vermiştir. Kuşeyrî'nin itikad risaleleri yazmadaki amacı doğru inanç ve salih amel birikteliğini vurgulamaktır. O bu açıdan Kur'an'a dayanan sağlam bir itikadın kaçınılmaz olduğuna sıklıkla değinir. Kuşeyrî'nin bu konudaki hassasiyeti tasavvuf ve kelam ilimleri arasında olması gereken sıkı diyaloga örneklik teşkil etmektedir.*

Anahtar Kelimeler- *Kuşeyrî, itikad, kelam sistemi, Eş'arilik*

1. Kuşeyrî ve “Luma' fi'l-İtikâd” Adlı Risalesi

Ebu'l-Kasım Abdulkerim b. Hevâzîn b. Abdilmelik¹ b. Talha b. Muhammed en-Nîsâbüri el-Kuşeyrî², başta tasavvuf sahası olmak üzere değişik birçok alanda çeşitli eserler kaleme

* Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı. e-posta: sismail@cu.edu.tr

¹ İbn Kesir'in rivayetine göre adı “Abdumelik” değil “Abdulmutilib” tir. İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, s.574. (Şamile Kütüphane cdsi içerisinde)

² Aslen soyu Horasan'ın “Üstüvâ” bölgesine giden Araplardandır ve babası “Kuşeyr”, annesi “Süleym” kabilesindedir. Sübkî, *Tabakatü's-Şâfiyyetü'l-Kübra*, Beyrut 1985, cilt: 3, s.152; İbn Hallikân, *Vefayâtü'l-A'yân*, Beyrut 1999, 3.cilt , s.205; Salâhuddîn b. Aybek es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-Vefayât*, Bey-

almış³ ve çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir.⁴ Özellikle tasavvuf sahasındaki görüşleriyle tanınan Kuşeyrî, bu çalışmalarında fıkhıta Şafîî, itikatta ise Eş'arî mezhebine mensup olmasıyla ön plana çıkmıştır. Bu mezhepsel belirginliğinin sebebini yaşadığı dönemin kültürel ortamında aramak mümkündür. Mezhepler arasında var olan, düşünce farklılıklarından kaynaklanan bir takım ihtilaflar zamanla kemikleşerek bu farklılıkları olmazsa olmaz kriterler haline getirmiştir. Kuşeyrî'nin içinde bulunduğu bu atmosfer, onun düşünce yapısının şekillenmesinde oldukça önemli bir rol oynamıştır. Nitekim eserleri incelendiğinde itikâdi sahada yorumlarını benimseyip savunduğu Eş'arîlik ve fıkhıta kendine önder kabul ettiği İmam Şafîî'nin görüş ve düşüncelerinin onun üzerinde önemli bir etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kuşeyrî'nin itikada dair konuları işlediği bu ve benzeri birkaç risalesi daha vardır. Bunlar çeşitli dergi ve kitaplarda yayınlanmıştır.⁵ “*Luma' fi'l-İtikâd*” adlı eseri, onun akâid konusunda yazdığı birkaç risalesinden biridir. O, bu çalışmasında Ehl-i Sünnet'in Eş'ari kelimeler ekolünün itikâdi görüşlerini özetlemiştir. Risale, üslup olarak farklı fikirler üzerindeki tartışmalar ve felsefi düşüncelerden ziyade ağırlıklı olarak akide sisteminin bir yorumunun öğretimi ve tanıtılması amacını taşımaktadır. Çalışma kelimî ve felsefî tartışmalardan uzak, özlü bir akâid risalesi hüviyetindedir. Ancak bu, risalenin ayrıntılı kelami ve felsefî konulara girmedeği ya da bunlardan uzak durduğu anlamına gelmemelidir. Bu risalede Kuşeyrî çok sade bir dille bu

rut 1993, cilt 19, s.93.; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, s. 574; Zehebi, *Siyeru Alâmi'n-Nübelâ*, Beyrut 1997, cilt13, s. 564.

³ Bunlardan bazıları: *Ahkamu'l-Şer'*, *Âdâbü's-Sûfiyye*, *el-Erbâin-ü fi'l-Hadîs*, *İstifâdütü'l-Muradât*, *Bülğatü'l-Makâsîd*, *Tahbîr fi't-Tezkîr*, *Tertibü's-Sülûk*, *et-Tevhidün-Nebevi*, *et-Teysîrî fi ilmi't-Tefsîr*, *el-Cevâhîr*, *Hayâtü'l-Ervâh* ve *Delîl ilâ Târîki's-Salâh*, *Divânü-Şî'r*, *ez-Zîkr ve'z-Zâkir*, *er-Risâle*, *Sîretü'l-Meşâyih*, *Şerhü'l-Esmâil Hüsnâ*, *Şikâyetü Ehlî's-Sünne*, *Uyûnü'l-Ecvibe*, *el-Fusûl fi'l-Usûl*, *Letâifü'l-İşârât*, *el-Luma' fi'l-İtikâd*, *Mecâlisü Ebi Ali el-Hasan Dakkâk*, *el-Mirâc*, *el-Münâcât*, *Nâsîhü'l-Hadîs ve'l-Mensuh* gibi çalışmalardır.

⁴ Ahmed b. Ali Sabit el Hatip el-Bağdadî, İsmail b. Hüseyin el-Hüseyinî, İsmail b. Ebi'l-Kasım el-Gâzî en-Nisâbü'rî, Süleyman b.Nâsır b İmran el-Ensarî, Şâh b. Ahmed el-Şâdiyanî, Ebû Bekir, Aburrahman b. Abdullah el-Buharî, Abdullah b. Ata el-İbrahimi el-Herevî, Muhammed b. Fadl b. Ahmed el-Faravî gibi isimler bunlara örnek olarak verilebilir. (Maruf Mustafa ve Ali Abdülhamid, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye fi İlmi'l-Tasavvûf*, Darü'l-Hayr, Beyrut, 1997,(Takdim Kısmı s.11)

⁵ R. M. Frank, “Two Dogmatic Works Of Abu'l-Qasim Al-Qushayri”, “el-Luma' fi'l-İtikâd”, *Melanges* 15, Mideo 1982., “el- Fusul fi'l-Usul”, *Melanges* 16, Mideo 1982; Kuşeyri, Ebü'l-Kâsım Zeynüislam Abdülkerim b. Hevazin; *Selasü Resâilî'l-Kuşeyrî* thk. et-Tablavî, Mahmûd Sa'd, Matbaatü'l-Emane, Kahire 1988.

konuların birçoğunu akli ve felsefi delillerle işlemiş, ancak ayrıntılara takılıp kalmamıştır. Onun üslubundaki akılcık, risalenin hitap ettiği kitleye inanç esaslarını öğretirken üst düzey felsefi tartışmalarla sıkılmayı hedeflediğini göstermektedir. Bu açıdan "Luma' fi'l-İtikâd" adlı eser, onun itikadi konulardaki genel görüşünün özet bir sunumu hüviyetinde olduğundan incelendiğinde diğer risalelerin üslup ve içerikleri ile ilgili bilgi sahibi olmak kolaylaşacaktır.

Kuşeyrî'nin kaleme aldığı ve Türkçe tercümesini verdiğimiz "Luma' fi'l-İtikâd" adlı bu akâid risalesinin çeşitli nüshaları mevcuttur.⁶ Çalışmamız sırasında bu nüshalardan özellikle bir kaç tanesinden faydalanılarak hazırlanıp yayınlanan R. M. Frank'ın tahkikini esas aldık.⁷ Ancak bu tahkikle yetinmeyerek ihtiyaç duyduğumuzda elimizdeki diğer nüshalardan da faydalandık. Bu şekilde eksik bilgi veya kapalı ifadelerin olduğu yerlerde doğru ifadeyi bulabildiğimiz diğer yazmalara başvurmaya prensip edindik. Birbirinin tekrarı olan nüshalarda daha eski ve okunaklı olanları tercih etmeyi uygun gördük.⁸

⁶ Bunlardan tespit edebildiğimiz bazıları şunlardır: **1-Kahire Nüshası:** Dâru'l-Kütüb al-Mısriyye, 66 numarasıyla kayıtlı, 23 satır, güzel bir ta'lik ile yazılı nüsha 96vr- 97vr da "Luma' fi'l-İtikâd"ı, 209vr-213vr "el-Fusul fi'l-Usul"u kapsamaktadır. Yazmanın tarihi bulunmamaktadır. Ancak kopyalarından elde edilen bilgiler (779/1379) Fusulün ise (780/1379) yazıldığını göstermektedir. Kuşeyrî, el-Luma' fi'l-İtikâd", s.59, R. M. Frank, Two Dogmatic Works Of Abu'l-Qasım Al-Qushayri, *Melanges* 15, Mideo 1982. **2-Süleymaniye Nüshası:** Murat Buhari no: 210/4'de kayıtlı nüshanın fotokopisidir. Mikrofilm M00132'de kayıtlıdır. 79vr.-82vr. arası, okunaklı bir yazı ile 15 satırdır. Risalenin sonunda tarih yoktur. **3-AÜİF Nüshası:** 29417 nolu s.30. **4-DEÜİF Nüshası:** 24019, 5/8/2/5,116 2,talİK. **5-Ragıp Paşa Nüshası:** Genel Yazmalar Fotokobi, 008926, 14 vr. *Luma fi'l-İtikâd / Ebü'l-Kâsım Zeynüislam Abdülkerim b. Hevazin Kuşeyrî* no: 180. **6-İSAM Nüshası:** Genel Yazmalar, 27488, 19-34 ss.

⁷ R. M. Frank, Two Dogmatic Works Of Abu'l-Qasım Al-Qushayri, *Melanges* 15, MIDEO 1982 s.59-74.

⁸ Kuşeyrî'nin çok sayıda eseri olduğu gibi onun üzerine çeşitli alanlarda yapılmış birçok çalışma vardır. Nitekim bunların en önemlilerinden biri SAÜİF öğretim üyelerinden sayın Süleyman AKKUŞ'un Kuşeyrî'nin kelami görüşleri üzerine yaptığı; "Kuşeyrî'nin Hayatı, Eserleri ve Kelâmi Görüşleri" adlı Doktora çalışmasıdır. Ancak biz çalışmamızın ilk bölümü olan ve İslami İlimler Dergisinde 2009 Cilt 4 Yıl 4 Sayı 1-2 tarihinde yayınlanan "Bir Mutasavvuf olarak Kuşeyrî'nin Kelami Görüşleri" adlı makalemizde ve "Luma' nın çeviri ve değerlendirmesini yaptığımız bu çalışmamızda sadece onun sınırlı sayıda eseri üzerinde durmayı hedefledik. Bu yaklaşımdaki amacımız ise Eş'arî anlayışın özeti konumunda olan, bu iki risale perspektifinden Kuşeyrî'e nasıl bakabiliriz sorusunun cevabını bulmaktır.

2. Eserin Türkçe Çevirisi

“LUMA' Fİ'L-İ-TİKÂD”

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Allah'ın faziletine hamd, Hz Muhammed ve Ehline salât ve selam olsun. Bu, akli deliller ile işlemezsizin usul konularıyla alakalı Ehl-i Sünnet akâidinden haber veren bir eserdir (parlıtır).

Âlem muhdes ve mahlûktur, onun bir yaratıcısı vardır. O, yaratıcı noksanlıklardan münezze ve aşkın olan Allah'tır. Allah, kâdimdir, O'nun varlığının bir başlangıcı yoktur. Birdir, zâtında bölünme olmaz. Zât ve sıfatlarında benzeri, fiillerinde bir ortağı yoktur. O'nun hakikati, celal sıfatları bakımından ezelf olduğu gibi cemel sıfatları ve isimleriyle de ezelidir.

Cisimler, cevherler, arazlar, oluş şekilleri, renkler, tatlar, kokular hareket ve sükûn, birleşme ve ayrılmalar, aydınlık ve karanlıklar hepsi de O'nun kudreti ile meydana gelir. O eksiklik ifade eden şeylerin vasıflanmasından tamamen münezzehtir. O, aziz, kâdir, mürid, âlim, hür (canlı)⁹, diri, işiten, gören, mütekelim ve bakidir.

Allah'ın ilmi, bütün bilinenleri (malum) kapsar, O'nun kudreti takdir edilebilenlerin (makdur) tamamına taalluk eder. O'nun iradesi irade olunanların hepsi için geçerlidir. Olması veya olmaması caiz olan şeylerden (mümkün) olmasını ya da olmamasını (mümkün olarak) bildiği şeyler, iradesi doğrultusunda meydana gelir. Bu âlemde var olan hayır ve şer, zarar ve fayda, taat ve isyan, küfür ve iman, irade etmesi açısından zâtı her türlü noksanlıklardan münezze olan Allah tarafından meydana gelir. Onun dilediği şey gerçekleşir, hükmettiği yerine gelir. İşitmesi tüm işitilenleri, görmesi tüm görülenleri kapsar. Diriliği bakidir, O'nun (bu) sonsuzluğunun başı ve sonu yoktur. İsim ve sıfatlarıyla ezelidir.

Zatına ait sıfatlarının bir kısmına fiilleri delâlet eder. Bunlar O'nun kudreti, ilmi, hayatı ve iradesidir. Bir kısmı da noksanlığı gerektiren durumlardan tenzih eden, izzet ve celal sıfat-

⁹ Tahkikli metinde “حُر” hür olarak verilen ifade elimizdeki yazmalarda “حَي” hay olarak geçmektedir. Tahkik edenin bir hatası sonucu bu kelimenin yanlış okunduğunu düşünüyoruz. Bkz. AÜİF Nüshası: , no: 29417, v.30, Ragıp Paşa Nüshası: Genel Yazmalar Fotokopi, 008926.

larını hak ettiğine delalet eden vasıflardır. Bunlar O'nun gerek Kur'an'ın bildirmesiyle gerekse Hz Peygamber yoluyla gelen sıfatlardır. Ayetlerde geçen "O arşın üzerine istiva etti"¹⁰, "Gözümün önünde olması için"¹¹, "Rabbin geldi"¹², "Onlar ille de buluttan gölgeler içinde Allah'ın gelmesini mi bekler"¹³, " Allah bizzat kendisi sizi uyarıyor"¹⁴ ifadeler bunlardır. Yine Hz. Peygamberin açıklamalarıyla gelen; "O'nun iki eli", "Allah her gece dünya semasına iner", "müminin kalbi Rahman'ın iki parmağı arasındadır" manasındaki metinlerde bulunan hususlar müteşâbih lafızlarla gelen haberi sıfatlardır. Hz. Peygamberden gelen haberleri ve Kur'an ayetlerini ne eksiltir ne de çoğaltırız. Onlardan manaları açık olanları anlamını kavrarız. Ancak müşkil olanların bilgisini Allah'a havale ederiz, onların te'viline de kalkışmayız. Fakat bunların hepsine özet şekilde iman ederiz. İnanığımız şeylerin tafsilatını bilemememiz, imanımızın hakikatine ve sıhhatine zarar vermez. Bu Tevrat, İncil ve Zebur'un sıhhatine imanın bize zorunluluğu gibidir. Bu ifadenin detayı ile ilgili bilgimiz ve bu bilgiye götürecek somut verilerimiz yoktur. Çünkü eksikliklerden münezzehe olan Allah, bize elimizde bulunan kitapların tahrif edildiklerini ve değiştirildiklerini haber vermiştir. Aynı şekilde Allah, meleklerle, peygamberlere imanı zorunlu kılmıştır. Ancak biz onların şeklini ve adedini bilemeyiz. Bu konunun ayrıntılarıyla ilgili bilgisizliğimiz, bunlara yönelik imanımızın sıhhatini engellenemez.

Biz yüce Allah'ın "O'nun misli gibisi yoktur"¹⁵ ayeti ile eşi ve benzeri olmadığını biliriz. O, mahlûkatın hudusuna işaret eden niteliklerin tamamından münezzehtir. Allah vehim ile tasavvur edilemez, anlayış ile ölçülemez, akıl onu kavrayamaz, keyfiyeti de yoktur. Zira keyfiyetin olması mahlûkatın özelliklerindedir. O, bir anda dengini yaratmaya kâdirdir, ancak O bunların tamamından mukaddestir.

Kur'an, O'nun kelimadır ve yaratılmamıştır, hâdis ve muhdes de değildir. Allah, ezeli olarak mütekellimdir. Kur'an hakikat olup mecazi bir mahiyette değildir. Mushaflarda yazılmış, kalplerde korunmuş, dillerde okunmuştur. Ancak "Kur'an mushaftır" sözünü demekten de

¹⁰ 7 el-A'râf / 54

¹¹ 20 el-Tâhâ / 39

¹² 89 el-Fecr / 22

¹³ 2 el-Bakara / 210

¹⁴ 3 Âli İmran / 28

¹⁵ 42 eş-Şura / 40

sakinmayız. Nitekim Allah şöyle buyurmuştur: “*Bihâkis o, Levh-i Mahfuz’da bulunan şereflî Kur’an’dır*”.¹⁶

Allah’ın, kendini isimlendirmedığı şey ile onu isimlendirmeyiz. İsim ve sıfatlar olarak zikredilen şeylerin tamamına iman ederiz. Onların Kitap, Sünnet ve ümmetin icması ile tevkifi olduğuna itibar ederiz. Akli deliller yoluyla veya Arab dili bakımından O’na yüklenen isimlere itibar etmeyiz.

O’nun birliği ezeldir, mekânı, zamanı, mesafesi, vakti, keyfiyeti, yönü ve herhangi bir bölgesi yoktur. O, tüm mahlûkatı yaratmış ve âlemi ihdas etmiştir, bu O’nun yücelik vasfındadır. O’nun zâtında hudus meydana gelmez, yücelik vasıflarından hiçbirinde değişiklik olmaz. O, âlemde değişiklik yapar fakat kendi zâtında bir değişiklik olmaz. Allah varlıkları meydana getirmiş, ama kendisi yaratılmamıştır.

Rüyet-î ilâhi, akıl yönüyle caiz, haber yönü ile cennetteki müminler için vaciptir. (Nitekim) Bugün “*O’nun misli bir şey yoktur*”¹⁷ ayetinden anladığımız gibi, yarın cennette müminler O’nu “*O’nun misli bir şey yoktur*”¹⁸ ayetinde ifade edildiği şekilde göreceklerdir.

Kader, hayır ve şer Allah’tandır. O kulların kesbini yaratır, kullar da fiillerini kesb ederler.

Din, kader (alın yazısı) ve cebir (zorlama) yolu ile değildir.

Kula ait bir kudret vardır, bu da istitaat olup kesb bununla gerçekleşir. Ancak bu kesble, düzenleyici yaratma (halk) ve öncesiz yaratma (ibtida’) gerçekleşmez. Allah, kesb edici olmayıp yaratıcıdır, kul ise kesb edici olup, yaratıcı değildir. Kula taatından dolayı sevap verilir ve ödüllendirilir. İsyan ve hatalarından dolayı da cezalandırılır ve azap edilir. Taat ve isyan, ceza ve mükâfatın alameti olup sebepleri değildir.

Yüce Allah sahip olduğu mülkü hakkında “*Dilediğini yapandır*.”¹⁹ Mahlûkat, O’nun mahlûku, mülk de O’nun mülküdür. Fiilinde O’na bir engel, saltanatında bir kuşku ve çekişme yoktur.

¹⁶ 85 el-Buruc/22.

¹⁷ 42 Şura/11

¹⁸ 42 Şura/11

O, sultanlığının bir gereği olarak insanlara peygamberler göndermiş ve doğruluklarına delil olması açısından onların elleriyle mucizeler meydana getirmiştir. Bizim peygamberimiz Hz Muhammed, tüm insanlara müjdeleyici ve korkutucu olarak gelmiş ve her akıl baliğ olana peygamber olarak gönderilmiştir. Ondan sonra bir peygamber, onun şeriatını ortadan kaldıracak birisi olmayacaktır (gelmeyecektir).

Hz Peygamberin mucizeleri çok olup doğruluğu ile alakalı delilleri yeterince bulunmadır. Okuduğumuz Kur'an bunu açıkça ortaya koymaktadır. Onun îcaz yönü en alt sınırdan en üst sınıra kadar, basit ve yüksek nazma sahip olmasıdır. Bundan dolayı fesahat ve belagat ehli olan Araplar, onun benzerini getirmekte aciz kalmışlardır. Onların acziyetinin bir delili, ona cevap verme konusunda mücadele etmekle uğraşmaları, ancak başaramamalarıdır. Bu kitabın icaz yönlerinden bir diğeryse önceki ve sonrakilerden haber vermesi ve önceki kitaplara uygun halde vezinli olmasıdır. Ayrıca kavmi Hz Peygamber'in okuma-yazma bilmediğini ve rivayetlerin detaylarını duymadığını biliyordu. Yine Kur'an'ın diğer bir îcaz yönü ise gelecekle ilgili verdiği haberlerdir: "O topluluk bozulacak ve geriye dönüp kaçacaklardır"²⁰, "Senin şanın yücedir, onların soyu kesiktir"²¹, "Korkmadan güven içinde inşaallah mescidi harama gireceksiniz"²², ki bunlar onun dediği (iddia ettiği) şekilde gerçekleşmiştir. Bunların dışında konuyla alakalı sayısı artırılabilir hususlar vardır. Onun îcaz yönlerinden bir başkası ise, işitme bakımından bir sözün sıklıkla tekrar edilmesi kulağı rahatsız edip nefse bıkkınlık vermesine rağmen, Kur'an'ın çok dinlenmesi sadece hoş bir lezzet ve tat vermektedir.

Hz Peygamberin dini Hanif dinidir.

İman, yüce Allah'ın farz olarak ve nakil yoluyla emrettiği şeylere boyun eğmek, haram ve edebe ayıkırı olarak yasakladığı şeylerden kaçınmaktır. İman, O'na kalben inanmak, uzuvlarla amel etmek ve dil ile ikrar etmektir. İman ve İslam arasında bir fark yoktur.

Kul, şirk ve küfre düşmediği müddetçe günahları dolayısıyla imandan çıkmaz. Bir kimse fıski ve isyanı dolayısıyla günahkâr olsa bile, bu dünyadan iman üzere ayrılırsa ebedi

¹⁹ 11 Hud/ 107

²⁰ 54 Kamer, 45

²¹ 108 Kevser, 3

²² 48, Fetih, 27.

olarak cehennemde kalmaz. Allah Teâlâ onu fazlı ile veya Hz Peygamberin şefaati ile affeder ya da günahlarına karşılık bir müddet azap edip, sonra affederek cennete göndermesi aklen mümkündür.

Kişi, ancak eceli ile ölür.

İyiliğin emredilip kötülükten sakındırılma prensibi usulî'd-din'de açıklandığı şekliyle vaciptir. Kılıçla zalim yöneticiye karşı baş kaldırı (huruç) doğru değildir.

Müslümanların icması dinde delildir.

Günahkârlar için kabir azabı vardır, itaatkâr içinse orada rahatlık vardır.

Peygamberimizden sonra insanların en hayırlısı sırasıyla Hz Ebu Bekir, sonra Ömer, sonra Osman, sonra da Ali'dir. Allah onların hepsinden razı olsun, onların hilafeten önce olanı sonra olanlarından rütbe üstündür.

Aişe iffetli olup, müminlerin annesidir. Talha ve Zübeyr tövbe ederek dünyadan ayrılmışlardır. Muaviye hatalıydı, doğru emirü'l-müminin Hz. Ali ile beraberdi. Ancak Muaviye'yi fâsık ilan etmeyiz, onun durumunu Allah'a havale edip, sahabeden biri olduğunu inkâr etmeyiz. Hiçbir sahabeye dil uzatmayız ve hepsi için rahmet dileriz.

Bilinmesi zorunlu olan usulî'd-din işte bunlardır.

Başarı Allah sayesinde.

Sonuç

Çevirisini yaptığımız "Luma" adlı bu risale özlü bir itikad metni ya da inanç ilkelerinin Eş'arî yorumu olarak tanımlanabilir. Kuşeyrî'nin akıcı ve akılcı tarzı İslam inançlarının sûfiler arasında doğru bir şekilde anlaşılması açısından etkili olmuştur. Bu bağlamda o, kelimât konularındaki görüşlerine muhalefet ettiği Hanbelîler ve Mutezilîlerle derin felsefi izahları kullandığı sistematik kelimât tartışmalarına girmeden, onların görüşlerine cevap vermiştir. Böylece Kuşeyrî, yalnızca Eş'arî kelimât anlayışını benimsemekle kalmamış aynı zamanda Eş'arî kelimât okulunun itikadi görüşleriyle ilgili yaptığı çalışmalarla bu düşünce ekolünün fikirlerinin yayıl-

masına etkili olmuştur. Onun bu yaklaşımı Ehl-i Sünnet çizgisine bağlı bir tasavvuf geleneğinin oluşmasında önemli katkı sağlamıştır. O dönemde revaçta olan batini akımlar dikkate alındığında Kuşeyrî'nin tasavvufa sağladığı bu bakış açısının ne kadar önemli olduğu anlaşılacaktır. Başka bir ifade ile onun gibi alimlerin katkılarıyla Ehl-i Sünnet dairesi içerisinde kalan bir tasavvuf anlayışının o gün için olduğu gibi günümüzde de İslam toplumu açısından mühim bir mesele olduğu göz ardı edilmemelidir.

Kuşeyrî, Eş'ari kelim öğretisini aktarırken irade, ilim ve kudret sıfatlarının üzerinde ısrarla durmuş ve ayrıntılı olarak bu konuları işlemiştir. O, Eş'ari kelim geleneğine dayandırdığı itikadi görüşlerini öncelikle Kur'an ayetleri ışığında açıklamış, ihtiyaç olduğu yerlerde peygamberin hadislerine, Sahabenin icmasına ve mutasavvıfların fikirlerine başvurmuştur. Bu yaklaşımıyla metodik olarak Eş'ari geleneğinin özelliklerini devam ettirmiş aynı zamanda tasavvufçulara da metodik olarak bir yol göstermiştir. Nitekim Kur'an'ı kendine asıl kaynak alan, sahih hadislerden de bu doğrultuda faydalanan tasavvuf anlayışının düşünce ve uygulamada hataya düşme ihtimali veya din dışı düşünceleri kendine asıl alması olasılığının zayıf olacağı ortadadır.

Tasavvufi akımların Ehl-i Sünnet dairesinde kalması, gulat (aşırı) diye isimlendirilen grupların sufi topluluğu yönlendirmesinin engellenmesi Kuşeyrî gibi ilim ve irfan sahibi âlim sûfiler aracılığıyla ancak mümkün olmuştur. Doğru inanç-doğru amel anlayışının üzerinde ısrarla durması onun bu konuya verdiği önemi ortaya koymaktadır. Dayanağı sağlam inanç olmayan her akım ister tasavvufi ister dini kökenli olsun her an dinden, Kur'an'ın getirdiği temel prensiplerden uzaklaşma riski ve tehlikesiyle karşı karşıyadır. Onun ısrarla üstünde durduğu hususlardan belki en dikkat çeken budur.

Kuşeyrî'nin akaid konusundaki görüşleri ve yazdığı akaid risalelerinden hareketle onun ilk mutasavvıf kelamcılardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Onun bu risaleyi yazma amacının imanın sağlam bir bilgi kaynağı üzere bina edilip, bunun amele yansıtılması olduğu anlaşılmaktadır. Bir mutasavvıf olarak onun bu konudaki hassasiyeti oldukça manidardır. Aynı zamanda kelim konularına hâkimiyeti, muhaliflerin iddialarını çürütürken getirdiği deliller ve kullandığı üslup da oldukça dikkat çekicidir.

**Translation and Evaluation of the Work of Al-Qushayri which has Titled
“Luma’ fi’l-İ’tikâd”**

Citation/©- Şık, İ. (2008). Translation and Evaluation of the Work of Al-Qushayri which has Titled “Luma’ fi’l-İ’tikâd”, Çukurova University Journal of Faculty of Divinity, 8 (2), 205-214.

Abstract- Kuşeyrî have important effect to become systematized in the Islamic Sufism’ tradition. He presented detailed information and opinion in his work that they interested with Asharism is from Ehl-i Sunne’ theology scholls have contiributed to spread and know. This article is very important for theology because of author who adopted to Ashari theology’ understanding. Additaional Kuşeyri stressed strong belief that leaned to Quran in this work.

Key Words- Kuşeyrî, Theology of Ashari, Theological interpretation, belief